

**ՆՅՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹՅՈՒՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Տ. Տ. ԿԵՎՈՐԿ Զ-Ի ՈՒՂԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԴԵՊԻ ՄՈՍԿՎԱ՝ ՌՈՒՍԱՑ ՊՐԱՎՈՍԼԱՎ ԵԿԵՂԵՑՈՒ
ԱՎՏՈԿԵՖԱԼՈՒԹՅԱՆ 500-ԱՄՅԱ ՀՈԲԵԼՅԱՆԱԿԱՆ
ՏՈՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ**

ույն տարվա մայիսի 28-ին Ս. Էջմիածին ժամանեց Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու Սըրբազնագույն Պատրիարք Ալեքսիի պատվիրակությունը՝ Նորին Ս. Օծուխյան Ամենայն Հայոց Պատրիարք-Կաթողիկոս Տ. Տ. Գևորգ Զ-ին Մոսկվա հրավիրելու, որպես պատվավոր հյուր, Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու ավտոկեֆալության 500-ամյա հոբելյանական տոնակատարություններին ներկա գտնվելու համար։

Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու ավտոկեֆալության 500-ամյա հոբելյանական հանդիսավոր տոնակատարություններին մասնակցում էին ոչ միայն Սովետական Միության բոլոր վայրերից ժամանած եկեղեցական պատվիրակությունները, այլ և արտասահմանյան բոլոր պրավոսլավ եկեղեցիների պատվիրակությունները։

Տասն օր տևող ժողով-հանդիսություններին Նորին Վեհափառությունը մասնակցում էր ոչ թե որպես անդամակից, այլ որպես բարձրաստիճան պատվավոր հյուր, հրավիրված Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Սրբազնագույն Պատրիարք Ալեքսիի կողմից, ի նշան այն խորը հարգանքի, որ Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու Պետր տաժում է հանդեպ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ եկեղեցու, հանդեպ ինքնիշխան և վեհիրավ Ս. Էջմիածնի ու նրա Ազգնորդի Աթոռակալի։

Նորին Վեհափառությունը սիրով ընդունելով Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցու Պետ Պատրիարք Ալեքսիի հրավերը և գրավոր համաձայնություն հայտնելով այս մասին,

բարոյական պարտականություն համարեց, իր իսկ ներկայությամբ Ռուսաց եկեղեցու այդ նշանակալից տարեթվի նշմանը, փոխադարձ հարգանքը մատուցել Ռուսաց պրավոսլավ եկեղեցուն ու նրա Արժանընտիր Կե-տին։

Վեհափառ Հայրապետը հուլիսի 1-ին շքախմբի ուղեկցությամբ գնացքով Երևանից Մոսկվա մեկնեց։ Նորին Ս. Օծուխյան շքախմբի կազմի մեջ մտնում էին Նոր-Նախիչևանի ու Բեսարաբիայի թեմի Առաջնորդ Տ. Կարապետ Եպիսկոպոսը, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ Ստեփան Կամսարականը և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի ու Վեհի անձնական քարտուղար Հովհաննես Ագուլյանը։

Նորին Վեհափառությունը հուլիսի 2-ին շքախմբի ուղեկցությամբ հասավ Բրիլիսի, որտեղից, կարճատև դադարից հետո, գիշերվա ճեպընթացով շարունակեց իր ուղևորությունը։ Այդ նույն ճեպընթաց գնացքի միջազգային վագոնով, Վեհի հետ միասին, Մոսկվա էր ուղևորվում, եկեղեցական տոնակատարություններին մասնակցելու համար, նաև Վրաց Կաթողիկոս Կալլիստրատը՝ իր շքախմբի հետ։ Նորին Վեհափառությունը դեռ նոր էր տեղավորվել իրեն հատկացված կուպեում, երբ Վրաց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչը ներկայանալով հայտնեց, որ Նորին Վեհափառություն Վրաց Կաթողիկոս Կալլիստրատը ցանկանում է տեսնվել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հետ։ Քիչ անց կուպե մտավ Վրաց Կաթողիկոս Կալլիստրատը և հղթարակից ազգերի երկու ծերունազարդ հայրապետները ողջագուրվեցին կարոտա-

կեզդ Զուպիչ էր տեսնել երկու ալեգարդ հայ-
րապետների միմյանց նկատմամբ ունեցած
անկեղծ զգացմունքների արտահայտությունը
և գուրգուրալից վերաբերմունքը: Չնայած իր
82-ամյա հասակին և հյուծված առողջու-
թյան, Վրաց Կաթողիկոսը միանգամայն կայ-
տառ, զվարթ, կատակասեր ու լավ զրուցա-
կից է: Այնուհետև նրանց հանդիպումները և
անույշ զրույցները շարունակվեցին ամբողջ
ուղևորության ընթացքում մինչև Մոսկվա
հասնելը:

Ճեպլընթացը հուլիսի 4-ի առավոտյան հա-
սավ Խոստովի Նոր Նախիջևանի եկեղեցիների
քահանաներն ու եկեղեցական խորհուրդների
անդամները կայարան էին եկել Նորին Վե-
հափառության տեսության - արժանանալու
համար: Նորին Վեհափառությունը հաճեց
ընդունել նրանց իր վագոնում: Ողջույններից
հետո Վեհափառ Հայրապետը օրհնելով Նոր-
Նախիջևանի հայ հավատացյալներին, հորդո-
րեց հավատարիմ ծառայել Հայ Եկեղեցուն
ու Հայրենիքին: Վեհի Ս. Աջը առնելուց հետո
քահանաներն ու եկեղեցական խորհուրդների
անդամները զոհ սրտով և ուրախ տրամա-
դրությամբ թողեցին վագոնը: Ճեպլընթացը
թափով պոկվեց տեղից և շարունակեց իր
ճանապարհը դեպի Մոսկվա:

Այդ և հաջորդ օրերին ճեպլընթացը սլա-
նում էր Հայրենական Մեծ Պատերազմում
հավերժ փառքի պսակի արժանացած մի
շարք քաղաքների, ավանների ու գյուղերի
միջով, որոնք կարճատև ժամկետում բուժե-
լով անարգ թշնամու հասցրած վերքերը ապ-
րում էին լիարյուն կյանքով:

Հուլիսի 5-ն է: Ճեպլընթացը ուրախ սուղո-
ցով մոտենում էր Մոսկվային: Մի պահ ևս,
և ահա նա կանգ է առնում հսկա կայարա-
նում:

Նախապես տեղեկացած լինելով Վեհափառ
Հայրապետի Մոսկվա ժամանման մասին,
նրան դիմավորելու համար կայարան էին
եկել միտրոպոլիտ Նիկոլայը, շրջապատված
բազմաթիվ եպիսկոպոսներով ու աշխարհա-
կաններով, ինչպես նաև Մոսկվայի հայ հա-
վատացյալ համայնքը՝ իր քահանայի ա-
ռաջնորդությամբ:

Երբ Վեհափառ Հայրապետը վագոնից ցած
էր իջնում, կինո նկարահանները և լուսա-
նկարիչները սկսեցին անմիջապես ժապավե-
նի վրա առնել նրա Մոսկվա ժամանման տե-
սարանները:

Բարի գալուստի բարեմաղթություններից
ու ողջույններից հետո Նորին Վեհափառու-
թյունը իր ուղեկիցների ու դիմավորողների
հետ միասին առաջնորդվեց կայարանի հա-
տուկ հանգստասենյակը: Այստեղ Մոսկվայի

հայ հավատացյալ համայնքի անունից բարի
գալուստի ու ողջույնի ուղերձի ընթերցումով
հանդես եկավ Տ. Խաչատուր քահանա Տեր-
Հարությունյանը: Վեհափառ Հայրապետը իր
ընդհակառակությունը հայտնելով Մոսկվայի
հայ համայնքին, օրհնեց նրան: Ուղերձի
ընթերցմանը ներկա էին Վրաց Կաթողիկոս
Կալիստոստեղ՝ իր շքախմբով և ռուս բարձր
աստիճան հոգևորականությունը՝ միտրոպո-
լիտ Նիկոլայի գլխավորությամբ:

Ապա միտրոպոլիտ Նիկոլայի կարգադրու-
թյամբ Կրասնոգորի թեմի Առաջնորդ Ֆյա-
վիան Եպիսկոպոսը Վեհափառ Հայրապետին,
իր շքախմբի հետ միասին, առաջնորդեց
Մոսկվա մեծ հյուրանոցը, ուր նախապես
Նորին Վեհափառության համար առանձնաց-
ված էր ռեզիդենս տիպի համար, բազկացած
երեք սենյակից՝ իր բոլոր հարմարություննե-
րով: Շքախմբի անդամների համար ևս ա-
ռանձնացված էին առանձին-առանձին հա-
մարներ:

Հոբելյանական տոնակատարությունների
ծրագրով նախատեսված էր հուլիսի 1—7-ը
Մոսկվայի տեսարժան վայրերը դիտելու հա-
մար էքսկուրսիաներ կազմակերպել այն
պատվիրակությունների համար, որոնք Մոսկ-
վա կժամանեն մինչ պաշտոնական հան-
դեսի բացման օրը՝ հուլիսի 8-ը: Վեհափառ
Հայրապետը իր տրամադրության տակ երկու
օր ուներ այդ էքսկուրսիաներին մասնակցե-
լու համար, բայց նա հաճեց դրա փխարեն
այդ ժամանակամիջոցն օգտագործել մի
շարք պաշտոնական այցելություններ կատա-
րելու համար:

Հուլիսի 6-ին, ցերեկվա ժամի 1-ին, Վե-
հափառ Հայրապետը, իր շքախմբի ուղեկցու-
թյամբ, Ռուսաց Պատրիարքարանում այցե-
լեց Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Սրբազնա-
գույն Պատրիարք Ալեքսիին:

Պատրիարքարանի մուտքի մոտ սպասող
լուսանկարիչները նկարահանեցին Նորին Վե-
հափառության ժամանման տարբեր մո-
մենտները: Պատրիարքարանի գավթում Վե-
հափառ Հայրապետին ընդհանուր եկավ և
դահլիճ առաջնորդեց միտրոպոլիտ Նիկոլայ
Կրուտիցկին: Մի պահ անց դահլիճ է մըտ-
նում Նորին Վեհափառություն Պատրիարք
Ալեքսիին, որը Վեհափառ Հայրապետի հետ
ողջագուրվելուց հետո մտնում էր զրույցի
ընթացքում հետաքրքրվում է Վեհի առողջա-
կան վիճակով, նրա ուղևորության և Մոսկ-
վայում նրա համար ստեղծված հարմարու-
թյունների գոհացուցիչ լինելու հանգամանք-
ներով և այլն: Վեհափառ Հայրապետը ևս իր
հերթին հետաքրքրվում է Պատրիարքի առող-
ջական վիճակով, արևաշատություն մաղթելով

ներան, Տասնհինգ թույն տեղ այս պաշտոնական տեսակցությունից հետո Վեհը հրամայեց և տալիս Ռուսիո Պատրիարքին և իր շքախմբով այցելության գնում ՍՍՌՄ Միության Մինիստրների Սովետին կից Ռուսաց պրավոսլավ Եկեղեցու գործերի Խորհրդի նախագահ Գ. Գ. Կարպովին, թե՛ նախագահի և թե՛ Խորհրդի պատասխանատու աշխատակիցների հետ տեղի ունեցած հանդիպումն ու զրույցը ջերմ ու մտերմական էր:

Պաշտոնական այս այցելություններից հետո Վեհափառ Հայրապետը վերադառնում է հյուրանոց:

Հաջորդ օրը, հուլիսի 7-ին, Նաբին Վեհափառությունը այցելում է ՍՍՌՄ Միության Մինիստրների Սովետին կից կրոնական պաշտամունքների Խորհրդի նախագահ Ի. Վ. Պոլյանսկուն, Այս հանդիպմանը ներկա էր Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին կից Հայ Եկեղեցու գործերի Խորհրդի նախագահ Ս. Ն. Հովհաննիսյանը:

Հուլիսի 8-ը հորեյանական հանդեսի պաշտոնական բացման օրն էր: Այդ օրը, ցերեկվա ժամը 11-ին, Պատրիարքական Տաճարում տեղի ունեցավ մաղթանք: Մաղթանքին ներկա էին Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Ալեքսին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գևորգ Զ-ը, Կ. Պոլսի Տիեզերական Պատրիարքի ներկայացուցիչ միտրոպոլիտ Գերմանոսը, Վրաց Կաթողիկոս Կալիստոսը, Սերբիայի Պատրիարք Գալիիլը, Ռումինիայի Պատրիարք Յուստինիանը, Բուլղարիայի էկզարխ՝ Սոֆիայի միտրոպոլիտ Ստեփանը, Անտիոքի Պատրիարքի ներկայացուցիչ միտրոպոլիտ Ալեքսանդրը, Ալբանիայի միտրոպոլիտ Պաիսին, ժամանած բոլոր պատվիրակությունների անդամները, ինչպես նաև բազմաթիվ այլ միտրոպոլիտներ, արքեպիսկոպոսներ, եպիսկոպոսներ, յառդաանտներ, քահանաներ և աշխարհականներ: Մաղթանքը վեհազավ ժամը 12 անց 30 թույնին. այնուհետև Պատրիարքարանում տեղի ունեցավ մեծ շքեղությամբ կազմակերպված ընդունելություն նախաճաշ:

Երեկոյան ժամը 5-ին Սոկոլնիկիի Վոսկրեսենսկի տաճարում տեղի ունեցավ հորեյանական հանդեսի բացումը: Բացման ջերմ ճառով հանդես գալով Ս. Պատրիարք Ալեքսին ողջունեց Ռուսաց պրավոսլավ Եկեղեցու ավտոկեֆալության 500-ամյա պանծալի հոբելյանը և հարատևություն մաղթեց Պրավոսլավ Եկեղեցուն: Նա միաժամանակ իր ջերմագին շնորհակալությունը հայտնեց բոլոր նրանց, որոնք Մոսկվա են ժամանել Ռուսաց

պրավոսլավ Եկեղեցու նշանակալից հոբելյանը պանծացնելու համար:

Պատրիարքի բացման խոսքից հետո ելույթ ունեցավ ՍՍՌՄ Միության Մինիստրների Սովետին կից Ռուսաց պրավոսլավ Եկեղեցու գործերի Խորհրդի նախագահ Գ. Գ. Կարպովը, որը կառավարության և Խորհրդի անունից ողջունեց Ռուսաց պրավոսլավ Եկեղեցու նշանակալից տոնը:

Այնուհետև ողջույնի ճառերով հանդես եկան Կ. Պոլսի Պատրիարքի ներկայացուցիչ միտրոպոլիտ Գերմանոսը, Սերբիայի Պատրիարք Գալիիլը, Բուլղարիայի էկզարխ՝ Սոֆիայի միտրոպոլիտ Ստեփանը, Ռումինիայի Պատրիարք Յուստինիանը, Ալբանիայի միտրոպոլիտ Պաիսին և ուրիշներ:

Ողջույնի ճառով հանդես եկավ Ամենայն Հայոց Պատրիարք-Կաթողիկոսը: Վեհափառ Հայոց Պատրիարք ճառը ևս ունեցողիքների կողմից լավից մեծ ուշադրությամբ ու հետաքրքրությամբ Պրավոսլավ Եկեղեցիների պատվիրակությունները առանձին հարգանք էին տալիս նորին Վեհափառություն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հանդեպ: Ուրախալի էր նրանց համար տեսնել պրավոսլավ Եկեղեցիների համաոործակցության ընտանիքում Հայ Եկեղեցու Պետի հանդես գալու:

Ողջույնի ճառերից հետո լսվեց Մոսկվայի Հոգևոր ճեմարանի դոցենտ Ն. Ի. Մ-լոսյովի զեկուցումը՝ ռուսաց պրավոսլավ Եկեղեցու ավտոկեֆալության 500-ամյա հոբելյանը թե՛ մայր, որով և ավարտվեց հոբելյանական հանդիսավոր նիստը:

Հուլիսի 9-ին և 10-ին Սոկոլնիկիում տեղի ունեցան խորհրդակցություններ այլևս նիստեր, ուր մի շարք զեկուցումներ լսվեցին հետևյալ խնդիրների շուրջը.

ա. Վատիկանը և Պրավոսլավ Եկեղեցուն.

բ. Անգլիկան Եկեղեցու նվիրապետության մասին.

գ. Եկեղեցական օրադուլդի մասին.

դ. էկոմենիկական շարժումը և Պրավոսլավ Եկեղեցին.

Վերահիշյալ խնդիրների առթիվ որոշումներ ընդունելու համար ընտրվեցին չորս հանձնաժողովներ, որոնց հանձնարարվեց համաաստատության բանաձևեր մշակել:

Հուլիսի 10-ին, երկրորդ պլենառո նիստում, բովանդակալից ճառով հանդես եկավ Նորին Վեհափառություն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որը խոսեց Վատիկանի և Նոս Հայ Եկեղեցու հանդեպ վարած քաղաքականության մասին: Վեհափառ Հայրապետը թե՛ շատ հակիրճ կերպով, բայց զորավոր փաստերով դիմակալեց արեց Հռոմի պապ Պիոս 12-րդի հակաքրիստոնեական, ուղղա-

տենը քաղաքականությունը, պարսավեց Հոռմի Եկեղեցու կողմից օրինականացված հավատորսությանը և հատկապես ծանրացավ կարդինալ Աղաջանյանի հայադավ ու հականերգաղթ գործունեության վրա՝ նշավակելով հայրենադարձության դեմ ծառանալու նրա ողորմելի փորձերը:

Դժվար է նկարագրել այն խորը տպավորությունը, որ թողեց ունկնդիրների վրա Վեհափառ Հայրապետի այս ելույթը: Նորին Վեհափառություն Ռուսիո Պատրիարք Ալեքսին հատուկ շնորհակալություն հայտնեց Վեհափառ Հայրապետին նրա արտասանած փայլուն ճառի համար: Հուլիս էր մանավանդ

Ջափազանց հաճելի էր տեսնել արտասահմանից՝ ժամանած եկեղեցական պատվիրակությունների պատկառանքն ու համակրանքը Հայ Եկեղեցու և Ս. Էջմիածնի հանդեպ: Առիթից օգտվելով Նորին Վեհափառությունը կարևոր համարեց անձնական կապերի ու մտերմության ստեղծման սկիզբը, դնել բոլոր քույր եկեղեցիների Պետերի հետ, այսպիսով նպաստելով Հայ Եկեղեցու ու Հայ ժողովրդի հանդեպ նրանց ունեցած բարյացակամ տրամադրությունների է՛լ ավելի խորացմանը:

Թե՛ Ռուսաց Պատրիարքությունը և թե՛

Վեհափառ Հայրապետի ժամանումը Լենինգրադ

այն մոմենտը, երբ Անտիոքի Պատրիարքի ներկայացուցիչ ժերոնազարդ միտրոպոլիտ Ալեքսանդրը, արքունիքն աչքերին, մոտեցավ Նորին Վեհափառությանը և նրա աջը սեղմելով իր հիացմունքը հայտնեց, շնորհակալով միաժամանակ իր հարգանքը արտահայտելու տոկոմ ու ազնիվ հայ ժողովրդի հանդեպ: Այս առթիվ իրենց հիացմունքն ու համակրանքը արտահայտեցին նաև արտասահմանյան պատվիրակությունների մի շարք պետեր, ինչպես օրինակ Ռումինիայի Պատրիարք Յուստինիանը և Բուլղարիայի Էկզարխ՝ Սոֆիայի միաբնակիտ Սաեփանը:

Սովետական կառավարության ներկայացուցիչները Նորին Վեհափառությանը ընդունեցին իր կողման վայել հանդիսավորությամբ ու սրտառուչ սիրալիրությամբ, մեծապես ապահովելով Վեհափառ Հայրապետի հանգիստն ու առողջությունը և միաժամանակ բոլոր հնարավորությունները ընձեռեցին, որպեսզի թե՛ Մոսկվայում և թե՛ Լենինգրադում նրա համար օգտավետ ու ախորժելի անցնեն օրերը:

Մոսկվայի տեսարժան վայրերը դիտելու համար տոնակատարության ամբողջ ժամանակամիջոցում Պատրիարքարանը նախօրոք

մշակված ծրագրով էքսկուրսիաներ էր կազմակերպել: Տոնակատարություններից հետո էլ կազմակերպել էր հեռավոր էքսկուրսիաներ հետևյալ երեք մարշրուտներով— Լենինգրադ, Կիև, Թբիլիսի:

Այդ էքսկուրսիաներից Վեհափառ Հայրապետին հատկապես մեծ հաճույք պատճառեց Մոսկվայի անվան ջրանցքով կատարած ղրոսանքը, որ տեղի ունեցավ հուլիսի 14-ին: Այս ջրանցքը իր հոյակապությամբ, գեղեցկությամբ ու տեխնիկայի կատարելությամբ հավասարը չունի աշխարհում և հանդիսանում է սովետական մարդկանց ստեղծագործ մտքի միջխարի կոթողներից մեկը:

Հորեկյանական տոնակատարության ծրա-

10-ը անց 25 թույնին շոգենավը ջրանցքով առաջ է շարժվում: Զրոսանքը պետք է տևեր 7—8 ժամ: Ժամը 12—1-ը շոգենավի վրա հյուրերին նախաճաշ է տրվում: Այնուհետև մի որոշ ժամանակ անց շոգենավը, 60 կիլոմետր ճանապարհ կտրելուց հետո, անդնում է առաջին շլուզն ու կանգ առնում: Շոգենավի առջևում ու հետևում բարձրանում են արհեստական պատնեղներ. ջուրն սկսում է արագ կերպով իջնել ու ամբարվել ջրանցքի այդ հատվածի կողքերին գտնվող հսկայական ջրամբարներում: Զրի նվազման զուգընթաց շոգենավն էլ սկսում է իջնել: Այդ դործողությունը տևում է 15 թույն, որից հետո վերացվում է շոգենավի առջևի պատնե-

Լենինգրադում. ի պատիվ պատվիրակությունների կազմակերպված ընդունելությունը Վեհափառ Հայրապետը բաժակաճառ է ասում:

զրի համաձայն, հուլիսի 14-ին, առավոտյան ժամը 10-ին ժողոր պատվիրակությունները հավաքվել էին Խիմկիի նավակայանը ու տեղավորվել շոգենավի վրա: Խիմկիի նավակայանը լեռն-լեռն էր բաժանահատ հասարակության, որը ուշի-ուշով ու մեծ հետաքրքրությամբ դիտում էր այդ արտասովոր համաքույթ-էքսկուրսիան:

Ժամը 10-ը անց 15 թույնին ժամանում է Նորին Վեհափառություն Ռուսիա Պատրիարք Ալեքսին և տասը թույնից հետո, ժամը

շր և շոգենավը սկսում է առաջ սլանալ արդեն ութ մետր բաժրություն ունեցող ջրանցքի շարունակությամբ: Մեկ-երկու կիլոմետր ճանապարհ անցնելուց հետո շոգենավը ետ է դառնում ու քիչ առաջ անցած շուղիին հասնելով նորից կանգ առնում: Այս անգամ էլ տեղի է ունենում հակառակ դործողությունը. ջուրը դուրս հոսելու փոխարեն ներս է հոսում և դրա հետ զուգընթաց շոգենավը աստիճանաբար վեր է բարձրանում: 15 թույն տևող այս դործողությունից հետո վերա-

նում է առջևի պատնեշը ու շոգենալը այս անգամ էլ արդեն ուժ մետր բարձրացած լինելով սկսում է սլանալ դեպի Մոսկվա։ Պատվիրակությունների անդամները հիացած էին այդ հուսկապ կառուցումով ու հափըշտակված դիտում էին սովետական տեխնիկայի սքանչելի կատարելությունը։ Ժամը 2-ը անց 30 րոպեին շոգենալի վրա փառավոր ճաշ տրվեց, որը տեղեց մոտ երկու ժամ։ Հյուրերը և՛ ճաշում էին և՛ դիտում բնութային իրար հաջորդող, մեկը մյուսից ավելի քան զեղեցիկ տեսարանները։

Ժամը 5-ին շոգենալը կանգ է առնում երկրի նավակայանում։ Պատվիրակությունները ջրանցքով կատարած զբոսանքի սքանչելի տպավորության տակ, գոհ սրտով նիմկիի նավակայանից ավտոմեքենաներով ուղևորվում են դեպի իրենց հյուրանոցները։

Նորին Վեհափառությանը մեծ բավակա-նություն պատճառեց նաև Մոսկվայի ու լենինգրադի թանգարանների դիտումը և դրանց մեջ հատկապես լենինգրադի պաշտպանության թանգարանը անշնչելի տպավորություն թողեց։ Այս թանգարանը պատկերում է լենինգրադի 900-օրյա բլոկադայի բոլոր սարսափներն ու դժվարությունները և լենինգրադցիների այդ սարսափների ու անլուր զրկանքների բովում կոփվող պողպատե կամքը, թշնամուն հաղթելու նրանց վառ հավատը։ Լենինգրադցիների լեգենդար սրխազործությունները, անօրինակ անձնազոհությունները հավերժ փառքի պսակ հյուանցին շերտս քաղաքի համար։

Հորեղյանական տոնակատարությունների օրերին Վեհափառ Հայրապետը եղավ Մոսկվայի շատ տաճարներում, ուր մեծ բավականությամբ ունենդրեց հոգևոր երաժշտու-

թյունն ու ներկա եղավ թե՛ Ս. Պատարագի և թե՛ եկեղեցական այլ արարողություններին, Վեհափառ Հայրապետը հատկապես հաճելի տպավորություն ստացավ երգչախմբերի կողմից հոգևոր երգերի բարձրարվեստ ու անթերի կատարումից։

Վեհափառ Հայրապետին մեծ բավականու-թյուն պատճառեց նաև հոգևոր համերգի ունենդրումը, որը կազմակերպել էր Պատ-րիարքարանը հուլիսի 16-ին, Մոսկվայի Պետական կոնսերվատորիայի մեծ դահլիճում։ Համերգին մասնակցում էին նաև սո-վետական ականավոր երգիչներ։

Հուլիսի 19-ին Նորին Վեհափառությունը իր շքախմբով էքսկուրսիայի մեկնեց լենինգրադ, ուր մնաց երեք օր։ Այստեղ ևս Նորին Վեհափառությանը վայելուչ ընդունելություն ցույց տրվեց։

Ամեն գովեստից բարձր է այն հյուրասի-րությունը, որ ցույց տրվեց հյուրերին հոբել-յանական տոնակատարությունների ընթաց-քում։ Այդ հյուրասիրությունը կրում էր կնի-քը անկեղծության, մարդասիրության ու քրիստոնեական սիրո, որոնք այնքան հա-տուկ են Ռուս մեծ ժողովրդի լայն հոգուն ու բաց սրտին։ Հատկապես պետք է հիշա-տակել Պատրիարք Ալեքսիի կողմից հուլիսի 12-ին, ի պատիվ ժամանած պատվիրակու-թյունների, տրված ճոխ ճաշկերույթը։

Ռուսաց Պատրիարքարանի երկարատև հյուրասիրությունը վայելելուց հետո հուլիսի 31-ին Վեհափառ Հայրապետը ճեպլընթացով Մոսկվայից Երևան մեկնեց և բարեհաջող կերպով օգոստոսի 5-ին Ս. Էջմիածին ժա-մանեց։

Հ. ԱԳՈՒԼՅԱՆ

